

Trật tự toàn cầu phức tạp đang xây dựng dựa trên thực tiễn có định minh định giữa với các hiệp với ý chí chủ quyền khác. Nước Mỹ giờ phải quyết định xem các hiệp đó có đáng giá để duy trì trật tự hay thay vào đó, tranh đấu với Nga và Trung Quốc để giành được quyền cầm đầu các nước và các khu vực.

Nước Mỹ đang đối diện với một thế giới có nhiều hiểm khích bất hòa, với sự chia rẽ thay vì đoàn kết giữa các cường quốc. Ngoại trưởng Mỹ Rex Tillerson kết luận: "Nga đang làm mọi việc có thể để đặt được mục tiêu gây đột gãy tuyệt đối". Trong khi đó, Tổng thống Mỹ Donald Trump kêu gọi hành động để phòng ngừa lại các đối thủ của Mỹ. Phát biểu trước các nghị sĩ Quốc hội, Trump nói: "Nếu chùn bước trước vai trò lãnh đạo, thế giới chúng ta đang gây đe dọa tới lợi ích của đất nước này".

Cách đây 71 năm, dẫu tác động của Chiến tranh thế giới lần thứ hai, sự xuất hiện hình thái cạnh tranh nòng cốt lớn nguy hiểm khiến giới hoạch định chính sách Mỹ chấp nhận quan điểm cần mở rộng can thiệp bảo đảm an ninh và thịnh vượng cho nòng cốt Mỹ. Điểm then chốt là tạo lập các liên minh dân chủ, đặc biệt, vâng chực ở Tây Âu và châu Á có đủ sức ngăn chặn các mối đe dọa và tham vọng từ các đối thủ. Mỹ nhờ đó có thể bảo vệ được các lợi ích an ninh và kinh tế mà không cần phải dựa vào quân sự. Tóm nhìn đó được duy trì trong suốt và sau Chiến tranh Lạnh, dù là dưới chính quyền đảng Dân chủ hay đảng Cộng hòa. Chính quyền của Trump đang tạo mâu thuẫn với chính mình khi một mặt đề cao khẩu hiệu “Nòng cốt Mỹ trước tiên”, mặt khác tiếp tục theo đuổi ý tưởng giành phần thắng trong cuộc đua với các cường quốc khác.

Ngay sau Chiến tranh thế giới lần thứ hai, Mỹ đã thiết lập nhiều thiết chế lớn mà vốn có vai trò định hình thế giới ngày nay, một trật tự thế giới giúp duy trì lợi ích hòa bình và thịnh vượng cho Mỹ. Liên hợp quốc (UN), Quỹ Tiền tệ Quốc tế (IMF), Ngân hàng Thế giới (WB), Tổ chức Hiệp ước Bắc Đại Tây Dương (NATO), Hiệp định chung về Thuế quan và Thương mại (GATT) vốn là tiền thân của Tổ chức Thương mại Thế giới (WTO) ngày nay, Liên minh châu Âu (EU) đều được hình thành trong giai đoạn 1945-1949. Tuy nhiên, Trump hiện lại coi những thiết chế đa phương này là mối đe dọa đối với chủ quyền Mỹ. Trump coi WTO là “thảm họa” với lợi ích của sự tái đàm phán hoặc là rút khỏi tổ chức này. Với NATO và EU, Trump xem đây là các thiết chế hoặc là “lợi thế”, hoặc ngược lại là “sai lầm lịch sử”.

Những nhân vật chốt bu trong chính quyền hội thúc đẩy trật tự quốc tế hiện hành như Bộ trưởng Quốc phòng James Mattis, Giám đốc Hội đồng Kinh tế Quốc gia Gary Cohn đều được các nòng cốt bên bè, đối thủ xem là “những người theo đuổi chủ nghĩa quốc tế”. Tuy nhiên, những người sáng lập trật tự như Ngoại trưởng George Marshall, người kế nhiệm Dean Acheson và Trợ lý Ngoại trưởng phụ trách các vấn đề kinh tế Will Clayton lại là những người theo chủ nghĩa hiện thực cứng rắn. Họ không chiu chấp nhận hy sinh của cải và chủ quyền Mỹ để thúc đẩy các lợi ích bên ngoài. Họ can thiệp vào một số mệnh tham vọng nhằm thiết lập một trật tự do Mỹ lãnh đạo dựa trên nền tảng tự do kinh tế là một chính quyền dân chủ và tự do trao đổi kinh tế.

Khẩu hiệu Marshall là chiến lược được Chính quyền của cố Tổng thống Mỹ Harry S.Truman đề ra nhằm hoàn tất việc rút 3 triệu quân khỏi châu Âu sau Chiến tranh thế giới lần thứ hai, nhưng không cho phép bất kỳ một quy định nào ở châu lục không thuộc địa Á-Âu. Điểm then chốt nhất là tạo lập một khối liên kết Tây Âu

nhĩ sĩ hĩ trĩ tài chính đĩi dào cĩa Mỹ. Đó là bĩĩc can đĩ đĩu tiên và thiĩt yĩu nhĩt trong đĩi chiĩn lĩĩc “kiĩm chĩ Liên Xĩ”.

ĩĩ bĩo vĩ lĩi ích thiĩt yĩu trong viĩc duy trì tiĩp cĩn các thĩ trĩĩng công nghiĩp quan trĩng và ngĩn cĩn Liên Xĩ kiĩm soát các tuyĩn hàng hĩi trĩng yĩu đĩe đĩa an ninh Mỹ, Washington xem viĩc tĩo đĩng các liên minh đĩc lĩp vĩng chĩc là iĩu tiên hàng đĩu trong chính sách đĩi ngoĩi. Thay vì viĩc phĩi hàng triĩu quân quay trĩ lĩi chĩu Âu vĩi mĩc phĩ tĩn quá lĩn, Truman chĩn cách “viĩn trĩ 20-30 tĩ USD” trong 4 nĩm đĩ “giĩi hòa bình”. Con sĩ cuĩi cùng chĩ là 13,2 tĩ USD (tĩĩng đĩĩng 135 tĩ USD thĩi giá hiĩn hành). Đó là khoĩn tiĩn đĩĩc chi tiêu đĩng đĩn. Tuy nhiĩn, đĩĩm quan trĩng nhĩt trong Kĩ hoĩch Marshall không phĩi là tiĩn mà là hĩi nhĩp chĩu Âu. Trái vĩi các bình luĩn sai lĩm cĩa Trump vĩ lĩch sĩ, ý tĩĩng Liên minh Kinh tĩ chĩu Âu do Bĩ Ngoĩi giao Mĩ thúc đĩy không xuĩt phát tĩ lo ngĩi chĩu Âu sĩ tĩĩc đĩĩt lĩi ích cĩa Mỹ vĩ thĩĩng mĩi.

Kĩ hoĩch thành công lĩn, không chĩ đĩa đĩn “kĩ nguyên vĩng” vĩ tĩng trĩĩng kinh tĩ tĩi Mỹ, mà còn tĩo ra hĩp tác bĩn chĩt xuyĩn iĩi Tây Đĩĩng. iĩn nĩm 1989, tĩc là 40 nĩm sau khi NATO ra đĩi và tĩnh tĩ thĩi đĩĩm Acheson cĩĩng quyĩt khĩng đĩnh quan đĩĩm Mỹ phĩi cĩ đĩng minh, không thĩ là đĩi tác trung lĩp, các liên minh cĩa Mỹ vĩn đĩng vĩng, trong khi liên minh cĩa Moskva tan rĩ.

Ông Mattis đĩ đĩng khi đĩt mình vĩo Nĩi các đĩng cùng Marshall hay Acheson. Ông Mattis kĩch liĩt phĩn đĩi lĩi kũu gĩi cĩa Trump vĩ cĩt giĩm ngân sách ngoĩi giao. Bĩ trĩĩng Quĩc phĩng Mỹ tĩng tuyên bĩ: “Nĩu các ngĩi không cung cĩp tài chính đĩy đĩ cho Bĩ Ngoĩi giao, tĩi buĩc phĩi mua thêm nhiĩu vĩ khí”. Chiĩn lĩĩc An ninh Quĩc gia mĩi cĩa Mỹ vĩi đĩc trĩng “Nĩĩc Mỹ trĩĩc tiên” là sĩ pha trĩn không đĩ dung hòa giĩa quan đĩĩm cĩa Marshall, Acheson hay Truman và tĩm nhĩn tranh cĩ cĩa Trump. Mĩt mĩt, nó đĩ cĩp nhiĩu đĩn tĩm quan trĩng cĩa liên minh, ca ngĩi nhĩng thành tĩu ngoĩi giao trong thĩ kĩ 20, nĩi bĩt là sĩ ra đĩi cĩa Kĩ hoĩch Marshall. Mĩt khĩc, nó cĩng “đĩt nĩĩc Mỹ trĩn hĩt là nhiĩm vĩ cĩa chính quyĩn và là nĩn tĩng cĩa quyĩn lĩc lĩnh đĩo Mỹ”, chĩ trích các nĩĩc khĩc đĩ “bĩc lĩt các thiĩt chĩ quĩc tĩ mà Mỹ gĩp công xĩy đĩng’.

Trĩt tĩ toàn cĩu phĩ biĩn đĩĩc xĩy đĩng đĩa viĩc nhĩn thĩc rĩng cĩ đĩng minh đĩng nghĩa vĩi thĩa hiĩp vĩi ý chí chĩ quyĩn khĩc. Nĩĩc Mỹ giĩ phĩi quyĩt đĩnh xem thĩa hiĩp đĩ cĩ đĩng giá đĩ duy trì mĩt trĩt tĩ hay thay vĩo đĩ, tranh đĩu vĩi Nga và Trung Quĩc đĩ giĩnh đĩĩc thiĩn cĩm tĩ các nĩĩc và các khĩi.

Theo Tạp chí “ [Foreign Affairs](#) ”

Anh Th (gt)